

Türkiye'nin Arazi Varlığı ve Genel Arazi Bölünüşündeki Değişmeler

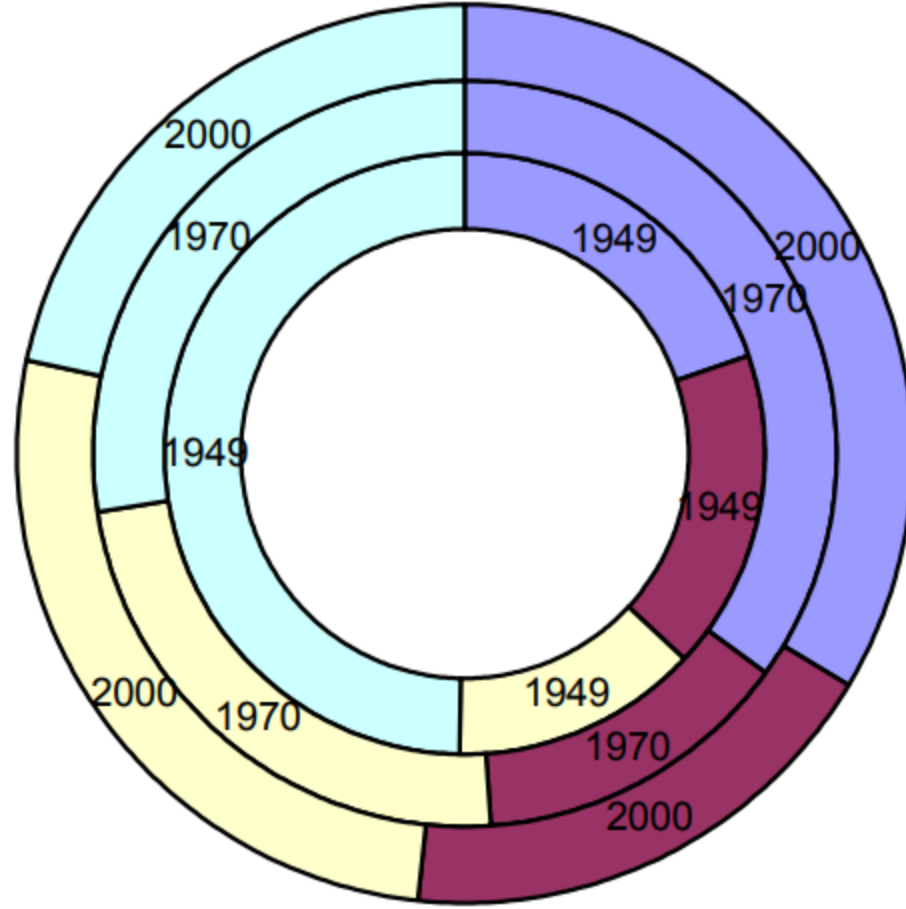
Öğrt.Gör.Dr. Rüya Bayar

Türkiye'nin arazi varlığı konusunda uzun yıllar kesin rakamlara dayalı bilgiler verilememekle birlikte, Hatay'ın ana vatana ilhakından sonraki yıllarda yapılan çalışmalar sonucunda Türkiye'nin izdüşüm alanı 776.723 km² olarak ölçülmüş ve uzun süre coğrafya ders kitaplarında da yuvarlak bir rakamla 777.000 km² olarak yer almıştır. D.İ.E. tarafından 1951 yılında yayımlanan Zirai Bünye ve İstihsal bülteninde Türkiye'nin 1949 yılına ait arazi varlığıyla ilgili rakamları ve yüzölçümü içerisindeki oransal değerlerini inceleyecek olursak; arazi bölünüşü içerisinde en büyük payın %50'lik bir oranla çayır ve mera alanlarına ait olduğunu görmekteyiz. Bunu %20 ile tarım, %13 ile orman alanları izlemekte; %17'lik 43 kısmını ise diğer araziler (yerleşim alanları, bataklıklar, göller, akarsu yatakları, taşlık-kumluk-kayalık alanlar vb.) oluşturmaktadır (Çizelge 1; Şekil 1).

Arazi bölünüşü	1949	1960	1970	1980	1990	2000
Tarım alanları	152721	253240	273390	281820	278560	263790
Çayır ve mera alanları	386132	286580	215003	211701	191260	170819
Orman alanları	103582	105840	182730	201990	201990	207030
Diğer alanlar	134288	131320	107874	83486	107187	141938
Toplam	776723	776980	778997	778997	778997	783577

Kaynak:D.İ.E.

Çizelge 1. Türkiye'de arazi bölünüşünün belirli yıllarda dağılımı

■ Tarım alanları ■ Diğer alanlar ■ Orman alanları ■ Çayır ve mera alanları

Şekil 1. Türkiye’de arazi bölünüşü değişimi (1949-1970-2000)

1970 yılına gelindiğinde Türkiye'nin, izdüşüm alana göre, arazi varlığı 778.997 km² olarak ölçülmüştür. 1949 yılında % 50'lik değerle birinci sırada yer alan çayır ve mera alanları % 22 oranında bir azalışla %28'lik değerle ikinci sıraya düşmüş, tarım alanları ise %15'lik artışla birinci sıraya yükselmiştir. Orman alanlarında da 20 yıllık bir sürede %10'luk bir artış meydana gelmiş, sadece diğer arazilerde %3 oranında bir azalma görülmüştür. Bu dönemde tarım-orman alanlarındaki artış, çayır-mera ve diğer arazilerin tarım ve orman alanı haline getirilmesi sonucu oluşmuştur (Çizelge 1; Şekil 1). Harita Genel Komutanlığı'nın yaptığı ayrıntılı ölçümlere göre 2000 yılında Türkiye'nin yüzölçümü 783.577 km² olarak hesaplanmıştır. 1949-2000 döneminde Türkiye'nin yüzölçümünde meydana gelen 6854 km² 'lik artış bütünüyle ölçüm teknikleriyle ilgilidir. 1970-2000 dönemindeki 30 yıllık sürede tarım alanlarında %1'lik, çayır-mera alanlarında %6'lık bir azalış meydana gelirken; orman alanlarında %3'lük, diğer arazilerde %4'lük artış olmuştur. Bu dönemde orman alanlarında meydana gelen artış sürerken, çayır-mera alanlarındaki azalış devam etmiştir. Diğer alanlardaki artış ise tarım ve çayır-mera arazilerinin aleyhine bu alanlardan kazanılan topraklarla artış göstermiştir(Çizelge 1; Şekil 1).

Genel hatlarıyla 1949-2000 döneminde Türkiye'nin arazi bölünüşünde meydana gelen değişimler değerlendirildiğinde; genel arazi varlığı içerisinde, tarım alanlarının payının %20'den 44 %34'e; orman alanlarının payının %13'den %26'ya; diğer alanların payının ise %17'den %18'e yükselirken; çayır ve mera alanlarının payının %50'den %22'ye düştüğü görülür.

Türkiye’de 1949 yılında 152721 km² alan tarıma ayrılmışken, bu değer 2000 yılına kadar %72,7’lik bir artış göstererek 263790 km² ’ye yükselmiştir. Onar yıllık periyotlara bakıldığında ise; 1980 dönemine kadar tarım alanlarında sürekli bir artış gözlenirken (1949-1980 dönemindeki artış %84,5) bu dönemden sonra tarım alanlarında %6,4 oranında bir azalış dikkati çekmektedir.

Tarım alanlarına kaynak oluşturan çayır ve mera alanları 1949 yılında 386132 km² iken sürekli azalış göstererek (1949-2000 döneminde toplam %56 oranında) 2000 yılında 170819 km² ’ye düşmüştür. 1949-1960 ile 1960-1970 arası dönemlerde önemli ölçüde daralma gösteren çayır-mera alanları 1970’den itibaren hız keserek kontrollü bir azalış seyri izlemiştir. Orman alanları D.İ.E.’nin istatistiklerine göre sürekli bir artış göstermektedir. 1949 yılında Türkiye’nin arazi varlığı içinde %13’lük bir yer (103582 km²) işgal eden orman alanları 1949-2000 döneminde %99.7’lik bir artışla 207030 km² ’ye yükselmiş görünmektedir ki, bu da istatistiklerden alınan verilerin güvenilirliği hakkında bir şüphe uyandırmaktadır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren kurutulmaya başlayan bataklık alanlar;1949-1980 dönemine sürekli azalış olarak yansırken (134288 km² ’den 83486 km² ’ye), 1980- 2000 döneminde baraj göllerinin artması, yerleşim alanlarının genişlemesi ve kurutulan bazı bataklık alanların eski haline dönmesi diğer alanların %70’lik bir oranla artmasına neden olmuştur (83486 km² ’den 141938 km² ’ye).

Referanslar

- DİE, (1937) Genel Nüfus Sayımı 1935, TC.Başbakanlık Devlet İstatistik Genel Direktörlüğü Yayın No:75, Ankara.
- DİE, (1951) 1934-1950 Zirai Bünye ve İstihsal, TC. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yayın No:329, Ankara.
- DİE, (1954) 1946-1953 Zirai Bünye ve İstihsal, TC. Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü Yay. No:351, Ankara.
- DİE, (1967) 1965 Zirai Bünye ve İstihsal, TC. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No:501, Ankara.
- DİE, (1975) Tarımsal Yapı ve Üretim 1970-1972, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No:725, Ankara.
- DİE, (1982) Tarımsal Yapı ve Üretim 1980, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No:985, Ankara.
- DİE, (1993) Tarımsal Yapı ve Üretim 1990, Devlet İstatistik Enstitüsü Yayın No:1594, Ankara.
- DİE, (2000) Dış Ticaret İstatistikleri 1999, TC. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yay No: 2431 Ankara.
- DİE, (2001) Tarımsal Yapı ve Üretim, TC. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yay. No: 2758, Ankara.
- DİE, (2001) Türkiye İstatistik Yıllığı 2001, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Yay. No:2690 , Ankara.
- DİE, (2003) Genel Nüfus Sayımı 2000, TC. Devlet İstatistik Enstitüsü Yay. No:2759, Ankara
- Emekli, G. (1996) “ Yararlanma bakımından Türkiye topraklarının bölünüşü ve zamanla gösterdiği değişmeler”, Ege Coğrafya Dergisi, S:8, s:225-236, İzmir.
- Gözenç,S. (1980) “Arazi kullanma “Land Use” haritalarında standardizasyon ve Türkiye için bir öneri”, İ.Ü. Coğrafya Enstitüsü Dergisi, S:23, İstanbul.
- Bülbül,M.-Beşparmak,F. (2002) “ Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinin Tarımsal Yapılarının Karşılaştırılması”, Ekin Dergisi, S:21, Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Yayınları, Ankara.
- Özçağlar,A. (1988) “Türkiye’deki tarım alanlarının coğrafi dağılışının doğal çevreyle ilişkisi”, Coğrafya Araştırmaları Dergisi, No:11, S:11, s: 131-150, Ankara. Özçağlar,A. (2000) Coğrafya’ya Giriş. Hilmi Usta Matbaacılık, Ankara.
- Tümertekin, E. (1986-1987) “Türkiye’de tarımda yeni gelişmeler”, Coğrafya Dergisi. İst. Üniv. Ed.Fak. Yay. S:2, s:1-34, İstanbul. www.dpt.gov.tr/plan/vii/plan8.pdf.